

поведінку визнаного достойника української нації. Зокрема, сприяли виробленню в нього своєрідної позаконфесійності, яка, з одного боку, виражалася в ігноруванні догматів та канонів офіційних церков, вільному, вкрай суб'єктивізованому “біблейзмі”, а, з другого, визначала толерантне ставлення до представників різних релігій. Ймовірно, що ці секулярні вчення пробудили в Тараса Шевченка своєрідний вільнодумний стиль “спілкування з Богом”.

Підсумовуючи аналіз соціокультурних особливостей формування релігійного світогляду Тараса Шевченка пошлемося на висновок Івана Франка, виголошений у “Присвяті”: “Він був сином мужика – і став володарем у царстві духу. Він був кріпаком – і став велетнем у царстві людської культури”. Незважаючи на різноплановість чи навіть “суперечливість”, релігійні погляди Т. Шевченка характеризуються певною цілісністю. Важливою особливістю його релігійного світогляду є кордоцентризм, який визначається як домінантна категорія, що зорганізовує самобутню поезію Козаря. Тарас Шевченко запропонував своє бачення Бога, святості та християнства. Воно було далеким від догматизованого бачення офіційних християнських церков, несло на собі печатку тогочасних просвітницьких уподобань. Це християнство правомірно назвати позаконфесійним із вираженими українськими національними особливостями, тоді як російське православ'я та синодальна церква були для Кобзаря чужими. В них він бачив лише інструмент національної, соціальної, політичної несправедливості, лицемірство і фальш.

Окрім цього, релігійно-світоглядні погляди поета зумовлювалися не лише різними чинниками впливу (традиційна українська селянська релігійність, домінуюче в Україні й загалом у Російській імперії православ'я з відповідними канонізованими богослужбовими практиками й віровченням тощо), але й визначалися як обставинами життя Кобзаря, так і специфікою його творчих змістовлень і вчинкових дій.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО І НАЦІОНАЛЬНА САМОСВІДОМІСТЬ ЗАКОРДОННИХ УКРАЇНЦІВ

ЯРОШИНСЬКИЙ О.Б. (м. Київ)

Copyright © 2014

УДК 168.522

Здавна та з певних причин поза межами українських земель опинилося багато українців (за різними підрахунками – від 10 до 20 мільйонів). Будучи відірваними від рідної землі й гостро переживаючи в далеких країнах розлуку з Батьківщиною, українські емігранти пройшли пришвидшений процес національного самоусвідомлення і навіть перевершили в цьому людей, які залишились жити в Україні. Відчуваючи тимчасовість свого перебування на чужині, сподіваючись повернутися до рідної землі, українці мріяли про її визволення і державну самостійність. Це бажання, незважаючи на різноманітні політичні й конфесійні вподобання, було в українців таким сильним, наповненим такою пасіонарною енергією, що не тільки не вмерло в жорнах чужинської асиміляції а й стало тією іскрою, що пробудила приспане комуністичним режимом “населення УРСР” до змагань за незалежну українську державу й краще життя в ній. З погляду сьогодення значення української національної спільноти за кордоном для утвердження Української держави не можна переоцінити.

Жодні сьогоденні вигадки про те, що, мовляв, українство використовувалося й підтримувалося капіталізмом для повалення СРСР і взагалі було “заручницею холодної війни”, не спотворять величної картини гарячого кипіння національного життя розсіяних по чужих краях світу українців. Разом з цим маємо визнати, що духовна праця української діаспори досі належним чином не вивчена й не поцінована.

У дні святкових приготувань до відзначення дня народження Тараса Шевченка буде найбільш доречним згадати, що духовний зв'язок закордонних українців з Україною увесь час тримався й за допомогою Шевченкового слова. Маленькою ілюстрацією тієї великої сили, яку мав Т. Шевченко на українське середовище за межами України, є публікація твору Галі Кохно “Мій

Шевченко” в січнево-березневому випуску часопису “Віра” за 1984 рік, що його видавало Об’єднання українських православних сестринств Української православної церкви в США. Г. Кохно народилася й сформувала свої погляди вже на чужині¹. *“Для сучасної української молоді Тарас Шевченко служить прикладом, а особливо для мене. В моїх очах він стоїть як геніяльний пророк нашої нації”* – написала на початку своєї розповіді Г. Кохно. І далі: *“Саме цей поет був не тільки виразником прагнень, надій і думок свого народу, а й живим символом і втіленням його страждань і його боротьби ... У його словах ми чуємо дороговказ до майбутності”*. Ще задовго до втілення мрії українців про свою по-справжньому самостійну й справедливу українську державу, молода українка з усією впевненістю пише, що *“Могутня сила Шевченкового слова розбудила Український народ зі сну, з неволі та показала йому шлях до боротьби за волю і державну незалежність. І в наші часи ми чуємо, як це саме вогняне слово голосно лунає і кличе український народ до боротьби за свої права, особливо право бути господарем на своїй землі”*. У шевченкових словах дівчина знаходила *“нове значення і наказ, а особливо науку. Мені Шевченківські дні не тільки дні спогадів про великого поета-кобзаря України, а також дні, у які увесь український народ відчуває свою єдність, свою вимогу державності”*.

На думку Галі Кохно, полум’яна любов до батьківщини, незламна віра в справедливість, високий гуманізм і людська гідність, могутнє слово Тараса Шевченка вплинули на мільйони несвідомих людей, які вже називали себе “хохлами”, “малоросами”, запалило їхні серця вогнем любові до рідного краю, зробило їх свідомими українцями. Поезії Т. Шевченка, написані на засланні, близькі авторці як *“крик серця з туги та жалю за Рідним Краєм і заклик до своїх земляків любити і не забувати свою Україну”*. Героїзм поета, його щира любов до Матері-України, висловлена і життям, і словом, глибока віра в перемогу *“української правди і волі”*, врятували націю від загибелі.

Уся промова Галі Кохно, яку вона присвятила своїй покійній бабусі, написана так натхненно, з таким знанням Шевченкової творчості, що не можна не вірити щирості її відчуттів: *“Ми, українці, розсіяні по чужих краях світа – і тепер об’єднані глибокою пошаною й великою любов’ю нашого духовного батька Тараса Шевченка. Невмируще Шевченкове слово живе і в наших серцях”*.

Завдяки Тарасу Шевченку найважливіші духовні цінності українців: Бог, Україна, Батьківщина, Народ, Нація, Родина, Мова, Правда, Свобода, Державна незалежність, Віра, Боротьба, Справедливість, Любов, Гідність, Честь, Подвиг тощо – стали безцінним скарбом для багатьох поколінь українства. А завдяки свідомішій частині української спільноти ці цінності передалися й нам – нащадкам. На жаль, й сьогодні зло, тиранія і гніт, які ненавидів Тарас Шевченко, повністю не вигнано з України. Шевченкові заповіді – *“Борітеся – поборите!”*, *“Свою Україну Любіть!”*, *“Розкуйтеся, братайтеся!”* – живі й актуальні і для нашого часу!

¹ Галя Кохно у свої 19 років вже була досить помітною в громадському житті українців США. Ось що про неї писали в газеті “Свобода” як про кандидатку “на Крально і Князівен Української преси”, яку мали обрати у Філадельфії на Балу Української преси в ЗСА (його влаштували Фінансова комісія Світової Федерації Жіночих Організацій та Спілка Українських Журналістів Америки): *“Студентка астрономії при Мерилендському університеті. Членка Української Молоді при Українській Православній Молоді при парохії св. Андрія у Вашингтоні, української студентської громади при університеті, Кобзарського Ансамблю у Вашингтоні, Товариства Українських Бандуристів. Співає в церковному і українському хорах Вашингтону. Вчить у школі українознавства. Членка ОДУМ і бере участь в кобзарських таборах. Активна в громадському житті української громади, член комітету Голодової маніфестації. Любить грати на бандурі і спів. Цікавиться журналістикою. Любить відбиванку, біг і теніс”* (Свобода (Джерзі Ситі, Нью Йорк). – 1983. – Рік ХС. – Ч. 221. – 19 листопада. – С. 3). Цікаво, що “Кральною Української преси” Г. Кохно все таки стала у 1986 р. А в повідомленні про урочистості в честь Тараса Шевченка, що їх організувало Об’єднання Українців Вашингтону 8 березня 1987 р. про студентку Г. Кохно газета “Свобода” відгукнулася ще більш промовисто: *“Можна дійсно гордитись такою молодою особою за її глибокі знання нашого минулого та сучасного і вміле поєднання з творчістю Шевченка”* (Свобода (Джерзі Ситі, Нью Йорк). – 1987. – Рік ХСІV. – Ч. 56. – 25 березня. – С. 1).